

У статті розглядаються концепти «мовна особистість», «вторинна мовна особистість», «картина світу». Особлива увага приділяється їх ціннісному осмисленню. Зроблена спроба з'єднати ці поняття логічним взаємозв'язком, що знайшло віддзеркалення в представленій теоретичній моделі формування картини світу вторинної мовної особистості іноземного студента.

Ключові слова: мовна особистість, вторинна мовна особистість, картина світу.

The author of the article examines the concepts «linguistic personality», «second linguistic personality» and the «world's picture». Special attention is paid to their value comprehension. An attempt to connect these concepts with logical intercommunication is made, it found reflection in the presented theoretical model of forming a picture of the world of the second linguistic personality of a foreign student.

Keywords: language personality, secondary language personality, world picture.

Сафонова Ірина Олексіївна - аспірантка кафедри педагогіки, викладач кафедри загальноосвітніх і фундаментальних дисциплін Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент - кандидат педагогічних наук, доцент Антоненко Т. Л.

УДК.378.011.3: 62-057.21

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

О.В. Скібіна

У статті визначені сутність, зміст і структура професійної компетентності інженера-педагога; виділено взаємозумовлені структурні компоненти професійної компетентності та розкриті функції виділених компонентів.

Ключові слова: професійна компетентність, інженер-педагог, компоненти, функції.

У сучасних умовах, обумовлених політичними, економічними й соціальними перетвореннями, здійснюється трансформація освітньої парадигми з технократичної на гуманістичну. Це спричиняє зміну усталених пріоритетів у цілому в системі освіти й, зокрема, у професійній освіті. У цей час професійна освіта орієнтована не тільки на засвоєння педагогами певного обсягу знань і вмінь, необхідних для повноцінного включення в навчально-виховний процес, але й на спеціалізовану підготовку кадрів, що володіють високим рівнем компетентності.

Важливе місце в реалізації перебудови суспільства приділяється освіті, у тому числі інженерно-педагогічній. Успіх у перебудові інженерно-педагогічної освіти залежить, у першу чергу, від особистості інженера-педагога, його готовності до професійно-педагогічної діяльності в умовах сучасної профтехшколи, морального потенціалу, майстерності й т.ін. Проблема розвитку професійної компетентності фахівця різних галузей є однією з головних. Компетентність педагога й інших фахівців, що працюють в галузі професійної освіти наразі набуває все більшої актуальності, обумовленої постійною трансформацією соціального досвіду, реконструкцією сфер освіти, появою всіляких різновидів авторських педагогічних систем, зміною рівня вимог соціуму до фахівця.

Мета статті полягає у визначенні структурних компонентів професійної компетентності, важливих з погляду освіти, тобто про цілеспрямоване їхнє формування й розвиток освітніми засобами.

Вивчення науково-методичної літератури дозволяє зробити такий висновок: уявлення про професійну компетентність педагога зазнали значних змін: від розробки основ формування педагогічної спрямованості вчителі (А. Орлов, С. Каргін, І. Фастовець й ін.) і розвитку професійно важливих якостей і особистості в цілому (Є. Белозерцев, І. Колеснікова, А. Кондратенков, Н. Кузьміна, Н. Левітін, І. Лернер, М. Скаткин, В. Сластьонін і ін.) до визначення сутності джерел педагогічної творчості (В. Андреев, Ю. Кулюткін, В. Загвязинський, М. Поташник і ін.), аналізу психологічних основ професійної діяльності вчителя (Л. Виготський, А. Леонтьєв,

Д. Эльконін, А. Матюшкін, С. Рубінштейн і ін.). Переломним моментом в усвідомленні проблеми становлення професійно-компетентного фахівця в галузі освіти стали дослідження 80-90-х років. Загальна феноменологія професійно-педагогічної компетентності і її приватних видів знайшла відображення в роботах В. Адольфа, О. Бондаревської, Н. Кузьміної та ін.

Ученими переважно здійснюється вивчення окремих сторін професійної компетентності. Так, Н. Кузьміна звертає увагу на спеціально-педагогічну, науково-педагогічну, методичну й інші види компетентності; Т. Полякова - на історико-методичну компетентність; Є. Максимова - на соціально-психологічну, Т. Руденко - на дидактико-методичну компетентність тощо.

При цьому, у сучасній науково-педагогічній літературі відсутні як єдине визначення самої дефініції, так і єдине розуміння, тлумачення змісту поняття "професійна компетентність". Насамперед це пов'язано з нестійкістю й неповнотою визначення поняття "компетентність". Так, у трактуваннях деяких авторів поняття "професійна компетентність" корелює з поняттями "професіоналізм" (В. Косарев, А. Піскунов) і "готовність до професійної діяльності" (Н. Лобанов, А. Панарін, В. Сластьонін). Ці поняття, хоча й близькі, але не тотожні. Поняття "професіоналізм" є більш широким, ніж поняття "професійна компетентність". Бути професіоналом –це не тільки знати, як робити, але й уміти ці знання реалізовувати, домагаючись необхідного результату. Важлива й результативність діяльності, і співвіднесення її з витратами (психологічними, фізіологічними й ін.), тобто при оцінці професіоналізму мова має йти про ефективність професійної діяльності [2]. В узагальненому виді поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної й практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності, характеризує його професіоналізм [1, с.40].

Зроблені нами раніше кроки щодо уточнення сутності професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі аналізу результатів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених привели до висновку, що основним її конструктом є компонент, у якому переломлюються первинні значення компетентності: поінформованість, володіння знаннями, досвідом, і який являє собою систему набутих знань із урахуванням їх широти,

глибини, обсягу, стилю мислення, норми педагогічної етики, соціальних функцій педагога.

З урахуванням аналізу існуючих досліджень з питань професійної компетентності уточнимо розглянуте поняття стосовно фахівців інженерно-педагогічного профілю. Проведене дослідження дозволило уточнити поняття професійної компетентності як феномена і як інтегральної якості особистості інженера-педагога, виробити на цій основі ідеальну модель особистості педагога-професіонала й модель системи формування професійної компетентності в умовах безперервної інженерно-педагогічної освіти [3]. Як соціально-педагогічне явище професійна компетентність являє собою складну, багатогранну й багатоаспектну характеристику діяльності педагога, яка відповідає соціальному замовленню суспільства й скерована на підготовку інженера-педагога-професіонала для XXI століття.

Цілісний аналіз показав, що професійна компетентність як інтегральна властивість особистості сучасного фахівця - це сукупність фундаментальних інтегрованих знань, узагальнених умінь і здатностей, особистісних і професійно значущих якостей, що відображає рівень культури, гуманістичної спрямованості, технологічності й майстерності, творчого підходу до організації педагогічної діяльності, готовності до постійного самовдосконалення. Тому професійну компетентність правомірно розглядати як важливу складову особистісної структури інженера-педагога, що включає інтелектуальну, емоційну, духовно-моральну, дієво-вольову сфери й супроводжує всі напрямки професійної діяльності.

У професійній компетентності фахівця з вищою освітою виражені найважливіші властивості особистості: його здатність і готовність до здійснення професійної діяльності, вони становлять внутрішній світ фахівця й не піддаються прямому спостереженню.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що професійна компетентність інженера-педагога - це багатофакторне явище, що включає в себе систему теоретичних знань учителя й способів їх застосування в конкретних педагогічних ситуаціях, ціннісні орієнтації педагога, а також інтегративні показники його культури (мова, стиль спілкування, ставлення до себе й своєї діяльності, до суміжних галузей знань й ін.).

Такий підхід дозволив нам виділити взаємозумовлені компоненти професійної компетентності інженера-педагога: мотиваційно-вольовий, функціональний, комунікативний і рефлексивний.

Мотиваційно-вольовий компонент містить у собі: мотиви, цілі, потреби, ціннісні установки, стимулює творчий прояв особистості в професії; припускає наявність інтересу до професійної діяльності.

Функціональний компонент у загальному випадку проявляється у вигляді знань про способи педагогічної діяльності, необхідні учителю для проектування й реалізації тієї або іншої педагогічної технології.

Комунікативний компонент професійної компетентності включає вміння зрозуміло й чітко викладати думки, переконувати, аргументувати, будувати докази, аналізувати, висловлювати судження, передавати раціональну й емоційну інформацію, установлювати міжособистісні зв'язки, погоджувати свої дії з діями колег, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ділових ситуаціях, організувати й підтримувати діалог.

Рефлексивний компонент проявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності й рівень власного розвитку, особистісних досягнень; сформованість таких якостей і властивостей, як креативність, ініціативність, націленість на співробітництво, співтворчість, схильність до самоаналізу. Рефлексивний компонент є регулятором особистісних досягнень, пошуку особистісних змістів у спілкуванні з людьми, самоврядування, а також побудником самопізнання, професійного росту, удосконалення майстерності, творчої діяльності й формування індивідуального стилю роботи.

Зазначені характеристики професійної компетентності інженера-педагога не можна розглядати ізольовано, оскільки вони носять інтегративний, цілісний характер, є продуктом професійної підготовки в цілому. Сукупність названих компонентів у свою чергу створює певну систему цінностей. Інженер-педагог повинен мати певні знання, уміння й навички у виробничо-технічній галузі, бути фахівцем-виробничником досить високої кваліфікації. У той же час йому необхідно бути професіоналом у педагогічній діяльності, тобто знати й уміти використовувати найбільш ефективні методи навчання, чітко формулювати навчально-виробничі завдання, відповідати за результати своєї діяльності.

Таким чином, професійна компетентність відіграє суттєву роль у формуванні перспектив професійного розвитку, у побудові концепції майбутнього та співвіднесенні її з досвідом минулого в процесі професійного самовизначення. Сутність поняття "професійна компетентність" реалізується через його функції. Функція як "обов'язок, коло діяльності, призначення, роль" [4, с. 543] визначається об'єктивною потребою, закріплюється й реалізується на основі норм і стандартів.

На основі аналізу ролі й місця функцій у навчанні нами виділені основні:

- пізнавально-гносеологічна функція, що вирішує подвійне завдання. З одного боку, вона дозволяє досліджувати, системно описувати й пояснювати виникаючі проблеми інженерно-педагогічної освіти з позицій сучасної науки; з іншого боку, забезпечує залучення сучасного знання для ефективного формування й залучення творчого потенціалу людини в інтересах професії й задоволення комплексу її потреб;
- регулятивна функція виконує роль внутрішньої детермінанти суб'єкта, що обумовлює системний, упорядкований і цілеспрямований характер формування, розвитку й оптимального залучення його потенціалу. Її реалізація дозволяє додати оптимальну технологічність професійно-педагогічній праці. Регулятивна функція професійної компетентності інженера-педагога найбільш яскраво виявляється в організації навчально-виховного педагогічного процесу, самовдосконаленні;
- інваріантна функція означає просування людини до особистих вершин розвитку й самореалізації. Головною сферою прояву можливостей і здатностей людини є професія, у процесі якої здійснюється участь у всіх видах праці. Пріоритетною сферою для реалізації інваріантної функції виступає творча професіоналізація інженера-педагога;
- інтегративна функція забезпечує цілісність процесу розвитку й використання людиною іноваційно-акмеологічної культури. Головне її призначення полягає в тому, щоб дана компетентність носила продуктивний характер.

Призначення інтегративної функції виявляється в досягненні єдності пізнання й соціально-ціннісної практичної дії у відповідності зі стратегією життя конкретної людини. Це дозволяє синтезувати знання, продуктивний досвід і іноваційні дії відповідно до обраного виду професійної діяльності.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що професійна компетентність інженера-педагога певного профілю визначається його діяльністю, яка здійснюється в конкретній професійній сфері і яка структурована як інтегративна якість особистості.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у застосуванні провідних технологій, що забезпечують ефективне формування й удосконалення професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі їх навчання в університеті.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
2. Батракова С.Н. Динамика профессиональных функций педагога как представителя культуры / С.Н. Батракова // Ярославский психологический вестник. – Вып.2. – М.; Ярославль: Российское психологическое общество, 2004. – С.71-77.
3. Зеер Э.Ф. Профессиональное становление личности инженера-педагога / Э.Ф. Зеер Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1988.
4. Словарь иностранных слов. – 13-е изд. стереотип. – М.: Рус. яз., 1986. – 608 с.

В статье определены сущность, содержание и структура профессиональной компетентности инженера-педагога, выделены взаимообусловленные структурные компоненты профессиональной компетентности и раскрыты функции выделенных компонентов.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, инженер-педагог, компоненты, функции.

In the article the essence, maintenance and structure of professional competence of an engineer-teacher, is defined, structural components of professional competence are selected and functions of the selected components are exposed.

Key words: professional competence, engineers-teachers, components, functions.

Скібіна Олена Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри інженерно-педагогічних дисциплін Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна)

Рецензент - Булах І.П., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки